

Svante Norrhem: *Uppkomlingarna. Kanslitjänstemännen i 1600-talets Sverige och Europa*. Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 117. (Almqvist & Wiksell International, 1993). 200 s., 158 Skr.

Emnet for bogen er de svenske kancellisekretærer i perioden fra 1600 til 1680.

Denne gruppe bestod af borgerlige eller nyadelige med en betydelig uddannelse bag sig. Socialt var gruppen præget af tætte slægtskabsforbindelser indadtil og langt svagere udadtil. Først og fremmest var slægtskabsforbindelser til den gamle adel næsten usete. Som forfatteren fremhæver, er der tale om en gruppe med en lav social status omkring Reformationen, som da skifter fra at være gejstlig til at være borgerlig.

I nogle overvejelser omkring patroners indflydelse kommer han frem til, at det egentlig kun var under Axel Oxenstiernas tid som kansler (1612-1654), at man kan se denne systematisk fremme en egen kreds. Som forfatteren også understreger, har man – selv om ordet patron anvendtes i datiden – oftest set disse forbindelser som funktionelle og næppe følt dem som forpligtende loyalitetsbånd.

De svenske kancellisekretærers politiske rolle var oftest ret begrænset. Som brevene til dem viser, var det kun i simple personspørgsmål, man forventede, at de i forbindelse med forelæggelsen af supplikationen kunne påvirke kongen. Men her søgte man også at påvirke dem ved gaver.

Kun i nogle perioder, hvor de rigsejendomsfolk, der normalt udgjorde bindeledet mellem kongen og kancelliet, ikke var i funktion, havde kancellisekretærerne en egentlig politisk rolle.

Her som overalt i afhandlingen sammenlignes de svenske forhold med de europæiske, og det understreges, hvor-

ledes højadelen i Sverige ligesom i Spanien havde angst for et sekretærvælde.

Bogen lægger stor vægt på disse løbende sammenligninger med europæiske forhold. Som det er naturligt for en doktorand, der har haft G.R. Aylmer som vejleder, spiller de engelske eksempler en meget stor rolle. Men eksempel-materialet begrænses unægteligt af, at litteraturen næsten udelukkende er svensk- og engelsksproget. Der anføres kun en enkelt dansk artikel, og hverken tysksproget litteratur eller tyske eksempler anvendes. Man kan diskutere, hvilken rolle det danske eksempel kan have spillet: Når adelen i 1612 fik Gustav II Adolf til at love, at kancellisekretærerne fremover skulle være adelige, er det måske rimeligere at pege på, at det var de i Danmark, end som forfatteren gør det at henvise til en generel aristokratiseringstendens i Frankrig. Men når man ser, at sekretærerne næsten udelukkende fik deres udenlandske uddannelse i Tyskland, at nogle af dem kom fra Tyskland, og at Sverige i store dele af denne periode blev regeret fra Tyskland, er det manglende kendskab til Tyskland her en beklagelig mangel. Netop i forbindelse med patronatsforhold er Sverige sammen med Danmark og Preussen blevet fremhævet som lande, hvor patronatsforholds ingen væsentlig rolle spillede.

Men Norrhems omhyggelige undersøgelse af denne centrale embedsmandsgruppe giver under alle omstændigheder mulighed for at stille væsentlige spørgsmål også til den danske udvikling.

Ole Bay

Ditte Benzon Goldschmidt: *Oprindelige folks rettigheder i Norden. Den historiske og aktuelle situation for grønlandere, samer og de oprindelige folk i Ruslands sibiriske områder*. (The Danish Centre for Human Rights, 1994). 177 s.